

ЧУПРИНА

Людмила Вікторівна
lvchuprina@meta.ua

УДК 657

ХАРИНА

Юлія Володимирівна

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУNON-CASH PAYMENTS IN UKRAINE:
PROBLEMS AND PROSPECTS FOR
DEVELOPMENTк.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів КНТЕУстудент магістратури,
Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

У статті розглянуто теоретичний аспект безготівкових розрахунків та проаналізовано основні їх форми. На основі проведеного аналізу висвітлено ряд завдань, які необхідно вирішити.

В статье рассмотрены теоретические аспекты безналичных расчетов и проанализированы основные их формы. На основе проведенного анализа выделены ряд задач, которые необходимо решить.

In the article the theoretical aspect of non-cash payments is considered and the main forms of them are analyzed. On the basis of the analysis, a number of problems are to be solved.

Ключові слова: вексель, платіжні доручення, акредитив, інкасо, чеки, платіжні картки

Ключевые слова: вексель, платежное поручение, аккредитив, инкассо, чеки, платежные карты

Keywords: bill of exchange, payment orders, letter of credit, collection, checks, payment cards

ВСТУП

Сучасні умови існування підприємств, а також процеси, що протікають в економіці України ще раз підтверджують важливість і необхідність грошових коштів для здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва. Від організації безготівкових розрахунків у господарському обороті залежить ефективність функціонування кожного суб'єкта підприємницької діяльності і економіки в цілому. Водночас, організація обліку безготівкових розрахунків має забезпечувати достатні умови для взаємного контролю договірних відносин між постачальниками й покупцями з дотримання умов контролю банківських установ за правилами розрахунків згідно з чинним законодавством [3]. Запорукою успішного функціонування підприємства в даних умовах є ефективне управління грошовими коштами та їх потоками.

Використання безготівкових грошових коштів у наш час є досить актуальним та являється зручним способом для здійснення платежів на великих відстанях без ризиків втрати клієнтами коштів. Проблеми організації безготівкових грошових коштів досліджувалися як українськими, так і зарубіжними вченими, серед яких: Н.А. Куфакова, М.М. Агаркова, Ю.А. Ровинський, Л.К. Воронова, Л.Г. Єфімова, А.О. Селіванова, Н.І. Хімічева, Б.М. Іванова, Я.А. Гейвандова, А.М. Гуляєва, М.С. Матрохіна, М.П. Кучерявенко, О.П. Орлюко, Є.О. Алісова, Н.С. Дубенко, О.М. Євремів, О.В. Міняйл, А.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна, М.В. Ніконова, Н.Н. Фищенко та інші [6].

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні та дослідженні основних проблем організації безготівкових розрахунків на підприємствах України, а також знаходження основних шляхів вдосконалення обліку грошових коштів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання роботи використовувалися загальнонаукові та загально-філософські методи дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Методологічною та інформаційною основою цього дослідження є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

РЕЗУЛЬТАТИ

Грошові кошти визначаються як гроші та будь-які документи, які приймаються банками до вкладу та негайно відносяться на рахунок вкладника [5]. Грошові кошти присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також отримання виручки. Роль грошових коштів на підприємстві є багатогранною.

Поняття "безготівкових розрахунків" розглянуто в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, згідно з якою безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також ці розрахунки проводяться банками на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в паперовому вигляді [1]. Важливою умовою для проведення безготівкових грошових коштів являється наявність коштів рахунку у банку у платника та отримувача. У сучасних умовах ринкової економіки існують такі основні проблеми для розвитку і організації системи безготівкових грошових коштів на підприємствах України:

- оптимізація і систематизація форм безготівкових грошових коштів та їх організація;
- знаходження нових механізмів організації безготівкових грошових коштів, які в подальшому сприяли б подоланню кризових явищ;

- використання безготівкових розрахунків при умовах здійснення безготівкових грошових коштів у господарському обороті та досконалої їх організації;
- прискорення та інтенсифікація грошових коштів.

Саме безготівкові розрахунки є ланкою, що з'єднує кожний суб'єкт господарської діяльності з оточуючим ринковим середовищем, державними фінансами та дозволяє брати участь у процесі виробництва, розподілу та споживання.

В економічній літературі та практиці наводяться переваги безготівкових розрахунків у порівнянні із готівковою формою. Такі переваги обумовлені в значній мірі тією роллю, яку виконують безготівкові розрахунки в господарській діяльності. Безготівкові розрахунки мають ряд переваг над готівковими:

- по-перше, зменшуються затрати праці і відсотки, пов'язані з використанням готівкових грошей (карбування, друкування, перевезення, зберігання, сортування);
- по-друге, сприяють безперервному кругообігу коштів.

Між готівково-грошовим та безготівковим оборотом існує тісна взаємозалежність: гроші постійно переходять із однієї сфери в іншу, змінюючи форму готівкових грошових знаків на депозит у банку, та навпаки. Тому безготівковий платіжний оборот невід'ємний від обігу готівкових грошей і створює разом з ними єдиний грошовий оборот країни; – по-третє, максимально пришвидшується оплата придбаних товарів чи послуг і погашення боргів, що в сукупності по країні поліпшує ділові стосунки між усіма суб'єктами господарювання. Основна задача безготівкових розрахунків полягає в протидії розвитку тіншового сектору економіки та покращенні економічного стану суб'єктів господарювання [2].

У сучасних умовах застосовують різні форми безготівкових грошових коштів [6]. У цілому існують різні форми безготівкових розрахунків, проте найчастіше застосовуються такі основні форми як:

- платіжне доручення;
- розрахунковий чек;
- платіжна вимога-доручення;
- акредитив;
- векселі;
- платіжна вимога.

Між суб'єктами народногосподарської діяльності найпоширенішими є розрахунки платіжними дорученнями, що використовуються в розрахунках за платежами товарного і нетоварного характеру.

Кожна з форм безготівкових розрахунків має свої переваги і недоліки. Так, за даними НБУ, найбільшу питому вагу від загальної суми початкових платежів у платіжній системі України має платіжне доручення та меморіальний ордер.

Розрахунки платіжними дорученнями завжди прості, зручні і забезпечують швидке здійснення платежу, але вони мають і недолік – не гарантують платіж постачальнику.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями дозволяють закріпити договірну дисципліну та визволити установи банків, обслуговуючих постачальника та покупця, від формального контролю за правильністю оформлення документів і документообігу. Але

вони потребують вдосконалення в напрямі збільшення відповідальності платника, прискорення документообігу, використання фінансових санкцій [4].

Використання акредитивної форми розрахунків фактично усуває ризик покупця при тому, що невідому згоду покупця зробити платіж, замінено умовною банківською гарантією. Головним недоліком розрахунків за допомогою акредитива є те, що це досить дорога форма розрахунків для обох сторін, що пов'язано з вартістю банківської гарантії.

Розрахунки в формі інкасо дають певні привілеї імпортеру, основне зобов'язання якого складається в здійсненні платежу проти товарних документів, що дають йому право на товар, при цьому немає необхідності заздалегідь відволікати кошти з свого обігу.

Перспективною формою розрахунків між підприємством та його постачальниками чи покупцями є вексель. Вексель – це письмове боргове зобов'язання встановленої форми, яке дає його власнику незалежне право по закінченню строку вимагати з боржника оплати вказаної грошової суми.

Значну роль у практиці передачі боргів відіграють векселі у випадку простроченої кредиторської заборгованості, погашенні остаточної частини заборгованості за розрахунками під час заліку взаємозаборгованості. Ця форма безготівкових розрахунків може забезпечити значно доцільнішу систему боротьби з заборгованістю. Також вексель застосовується в міжнародних кредитних відносинах, тому потрібно налагодити механізм функціонування вексельного обігу, основою якого є сучасні міжнародні вексельні права.

Розповсюджена форма розрахунків у сучасній ринковій економіці в Україні являється акредитивна форма розрахунків. Це найбільш безпечна та надійна форма розрахунків, при якій доля відповідності лягає на банки. Дана форма розрахунків найбільш вигідна саме для постачальника, ніж для покупця, бо останній несе видатки по відкриттю акредитиву, також, сума, на яку відкритий акредитив, вилучається з обороту до виплати по ньому, для підприємства такі дії є негативними.

Необхідно зазначити, що правильність обрання форми безготівкових грошових коштів впливатиме на точність та достовірність оцінки фінансової діяльності підприємства, своєчасне отримання коштів, виконання плану та правильність створення відповідних фондів.

Безготівкові форми розрахунків мають ряд значних проблем, які потребують вирішення. Це, насамперед, недосконала нормативно-правова база, недостатній рівень розвитку інфраструктури, висока собівартість операцій тощо. Так як безготівковий обіг досить вигідно застосовувати в державних цілях, то такі його недоліки необхідно усунути якнайшвидше. Адже саме використання готівки у багатьох галузях економіки є сприяючим фактором подальшого поширення тінізації економіки, що є негативним проявом взагалі. Крім того, НБУ має подбати про те, щоб використання безготівкових форм розрахунків було фінансово вигідним для населення та установ, які займаються продажем товарів та наданням послуг.

ВИСНОВКИ

Таким чином, функціонування економіки важко уявити без системи розрахунків між суб'єктами господарської діяльності, забезпечення надійності та своєчасності платежів, першочергове місце в яких займають безготівкові розрахунки. Велика кількість підходів свідчить про становлення та розвиток безготівкових розрахунків в Україні.

Розробка правильної і найбільш раціональної розрахункової політики повинна проводитись на кожному підприємстві. Це є один з етапів шляху на покращення їх фінансування. Успішне завершення практично кожної операції залежить від правильності вибору способу платежів, форми розрахунків та ін. Проблеми обліку грошових коштів є досить важливим питанням, тому що від достовірності та оперативності обліку залежить вся фінансова діяльність та звітність підприємства.

Список використаних джерел

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Украї-

ні в національній валюті // Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.

2. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н.Б. Ярошевич. – К.: Знання, 2012. – 341 с.

3. Порядок організації безготівкових розрахунків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ebk.net.ua/Book/FPravo/2126/11254.htm

4. Козубенко А.А. Проблеми та перспективи розвитку організації безготівкових розрахунків у банках України / А.А. Козубенко // Управління розвитком. – 2012. – № 18 (139). – С. 74-75.

5. Костюнік О.В., Побережна В.В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні / О.В. Костюнік, В.В. Побережна // Агросвіт. – 2016. – № 9. – С. 51-55.

6. Хайлова Т.В., Кувшинчикова А.С. Деякі питання безготівкових розрахунків і шляхи їх вирішення / Т.В. Хайлова, А.С. Кувшинчикова // Економіка та право. – 2014. – № 1. – С. 103-107.